

UČENIE SV. ĽUDOVÍTA MÁRIU GRIGNIONA Z MONTFORTU

LIST JÁNA PAVLA II.

REHOĽNÍKOM A REHOĽNICIAM MONTFORTÁNSKÝCH RODÍN

Klasický text mariánskej spirituality

1. Pred takmer stošesťdesiatimi rokmi bolo zverejnené dielo, ktoré bolo predurčené stať sa klasickým textom mariánskej spirituality. Sv. Ľudovít Mária Grignion z Montfortu zostavil *Traktát o pravej úcte k Panne Márii* na začiatku roku 1700, ale rukopis zostal prakticky nepoznaný po dobu viac ako jedného storočia. Keď bol konečne akoby náhodou v roku 1842 objavený a v roku 1843 publikovaný, mal okamžitý úspech. Ukázal sa ako dielo mimoriadne účinné pri šírení „pravej úcty“ k Panne Márii. Mne samému v rokoch mojej mladosti čítanie tejto knihy poskytlo veľkú pomoc. „Našiel som v ňom odpoveď na moje rozpaky“ spôsobené strachom, žeby mariánsky kult, „keby sa príliš rozšíril, mohol poškodiť vedúce postavenie kultu, ktorý patrí Kristovi“ (*Dar a tajomstvo*, 38). Pod múdрым vedením sv. Ľudovíta Márie som pochopil, že také nebezpečenstvo nehrozí, ak žijeme tajomstvo Márie v Kristovi. Mariologické myslenie tohto svätca je totiž „zakorenené v trojičnom tajomstve a v pravde vtelenia Božieho Slova“ (*tamže*).

Cirkev od svojich počiatkov, a zvlášť v najťažších chvíľach, so zvláštnou intenzitou kontemplovala jednu z udalostí utrpenia Ježiša Krista, ktorú nám podáva sv. Ján: „Pri Ježišovom kríži stála jeho Matka, sestra jeho matky, Mária Kleopasova, a Mária Magdaléna. Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: „Žena, hľa, tvoj syn!“ Potom povedal učeníkovi: „Hľa, tvoja matka!“ A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.“ (*Jn 19, 25-27*). Počas svojich dejín zakusoval Boží ľud tento dar od ukrižovaného Ježiša: dar svojej Matky. Najsvätejšia Mária je naozaj našou Matkou, ktorá nás sprevádza na našej púti viery, nádeje a lásky k stále intenzívnejšiemu stretnutiu s Kristom, jediným spasiteľom a prostredníkom spásy (porov. konšt. *Lumen gentium*, 60 a 62).

Ako je známe, v mojom biskupskom znaku, ktorý je symbolickým vyjadrením práve citovaného evanjeliového textu, je motto *Totus tuus* inšpirované sv. Ľudovítom Máriom Grignionom z Montfortu (porov. *Dar a tajomstvo*, 38-39); *Rosarium Virginis Mariae*, 15). Tieto dve slová vyjadrujú úplnú odovzdanosť Ježišovi prostredníctvom Márie: „*Tuus totus ego sum, et omnia mea tua sunt*“, píše sv. Ľudovít Mária; a prekladá: „Ja som celý tvoj, a všetko, čo mám, ti patrí, môj drahý Ježišu, prostredníctvom Márie, tvojej svätej Matky“ (*Traktát o pravej úcte*, 233). Učenie tohto svätého malo hlboký vplyv na mariánsku úctu mnohých veriacich i na môj vlastný život. Ide o *žité učenie* významnej asketickej

a mystickej hĺbky, vyjadrenej živým a zapáleným štýlom, ktorý často používa obrazy a symboly. Od čias, kedy žil sv. Ľudovít Mária, sa mariánska teológia však veľmi rozvinula, hlavne prostredníctvom rozhodujúceho vplyvu II. vatikánskeho koncilu. Vo svetle Koncilu treba teda dnes čítať a interpretovať montfortánske učenie, ktoré si dnes rovnako zachováva svoju podstatnú platnosť.

V tomto liste by som sa chcel podeliť s vami, rehoľníci a rehoľnice montfortánskych rodín, o meditáciu nad niekoľkými textami zo spisov sv. Ľudovíta Máriu, aby v týchto ťažkých chvíľach živila našu dôveru v materské prostredníctvo Matky Pána.

Cez Máriu k Ježišovi

2. Sv. Ľudovít Mária osobitne účinným spôsobom predkladá láskou naplnenú kontempláciu tajomstva Vtelenia. Pravá úcta je kristocentrická. Veď ako spomenul II. vatikánsky koncil, keď „Cirkev zbožne myslí na ňu (na Máriu) a kontempluje ju vo svetle vteleného Slova, preniká s úctou a väčšou hĺbkou do najvznešenejšieho tajomstva Vtelenia“ (Konšt. *Lumen gentium*, 65).

Láska k Bohu prostredníctvom Ježiša Krista je cieľom každej autentickej zbožnosti, pretože – ako píše sv. Ľudovít Mária – Kristus „naš jediný Učiteľ, ktorý nás má učiť; náš jediný Pán, od ktorého máme závisieť; naša jediná Hlava, s ktorou máme byť spojení; náš jediný Vzor, ktorému sa máme pripodobňovať; náš jediný Lekár, ktorý nás má uzdravovať; náš jediný Pastier, ktorý nás má živiť; naša jediná Cesta, ktorá nás má viesť; naša jediná Pravda, ktorú máme veriť, náš jediný Život, ktorý nás má oživovať a naše jediné Všetko, ktoré nám musí stačiť.“ (*Traktát o pravej úcte*, 61).

3. Úcta k Panne Márii je privilegovaný spôsob, „ako dokonale nájsť Ježiša Krista, ako ho nežne milovať a verne mu slúžiť“ (*Traktát o pravej úcte*, 62). Táto ústredná túžba „nežne milovať“ sa vzápätí rozpaľuje v horúcej modlitbe k Ježišovi, v ktorej si žiada milosť mať účasť na nevýslovnom spoločenstve lásky, ktoré jestvuje medzi ním a jeho matkou. Úplnú súvzťažnosť Márie vzhľadom ku Kristovi a v ňom k Najsvätejšej Trojici zvlášť možno zakúsiť v tomto postrehu: „Vždy, keď myslíš na Máriu, Mária namiesto teba myslí na Boha. Vždy, keď chváliš a uctievaš Máriu, Mária s tebou chváli a uctieva Boha. Mária je celá vo vzťahu k Bohu a veľmi správne ju nazvem *Božím vzťahom*, je len vzhľadom na Boha či *ozvenou Boha*, ktorá volá a opakuje iba: Boh. Ak povieš Mária, ona povie Boh. Svätá Alžbeta chválila Máriu a nazvala ju blahoslavenou preto, že uverila. Mária, verná ozvena Boha, spievala: *Magnificat anima mea Dominum*: „Velebí moja duša Pána.“ Čo Mária pri tejto príležitosti urobila, to robí vždy. Keď ju chváliš, miluješ, uctievaš alebo jej čosi daruješ, vtedy je Boh oslavovaný, milovaný, uctievaný a obdarúvaný cez Máriu a v Márii.“ (*Traktát o pravej úcte*, 225).

V modlitbe k Matke Pána sv. Ľudovít Mária vyjadruje trojičný rozmer jej vzťahu k Bohu: „Zdravas’ Mária, milovaná Dcéra večného Otca! Zdravas’ Mária, obdivuhodná Matka Syna! Zdravas’ Mária, preverná Nevesta Ducha Svätého!“ (*Tajomstvo Márie*, 68). Toto tradičné vyjadrenie, ktoré použil už sv. František Assiský (porov. *Františkánske pramene*, 281), hoci obsahuje rôznorodé úrovne analógie, je bez pochyb účinným na vyjadrenie zvláštnej účasti Panny Márie na živote Najsvätejšej Trojice.

4. Sv. Ľudovít Mária kontempluje všetky tajomstvá vychádzajúc z *Vtelenia*, ktoré sa uskutočnilo vo chvíli Zvestovania. A tak v *Traktáte o pravej úcte* sa Mária objavuje ako „pravý pozemský raj nového Adama“, „panenská a nepoškvrnená zem“, z ktorej bol stvárnený (261). Ona je aj *novou Evou*, pridruženou k *novému Adamovi* v poslušnosti, ktorá napravuje pôvodnú neposlušnosť muža a ženy (porov. *tamže*, 53; sv. Irenej, *Adversus haereses*, III, 21, 10-22, 4). Cez túto poslušnosť Boží Syn vstupuje do sveta. Samotný kríž je už tajomne prítomný vo chvíli Vtelenia, vo chvíli Ježišovho počatia v Máriinom lone. *Ecce venio* listu Hebrejom (porov. 10, 5-9) je prvotným úkonom Synovej poslušnosti Otcovi, je už prijatím jeho vykupiteľskej Obety, „keď vstupuje do sveta“.

„*Celá naša dokonalosť* – píše sv. Ľudovít Mária Grignon z Montfortu – *spočíva v tom, že sa prispôsobíme, zjednotíme a zasvätime Ježišovi Kristovi*. Teda najdokonalejšia zo všetkých pobožností je iste tá, ktorá nás čo najdokonalejšie jemu pripodobní, s ním zjednotí a jemu zasväť. Pretože Mária sa mu zo všetkých stvorení najviac pripodobnila, z toho vyplýva, že zo všetkých pobožností práve úcta k Márii, jeho svätej Matke, najviac dušu zasväť a jemu prispôsobí; a že čím viac jej bude duša zasvätená, tým viac bude zasvätená Ježišovi Kristovi.“ (*Traktát o pravej úcte*, 120). Sv. Ľudovít Mária sa obracia k Ježišovi a tak vyjadruje čaro jednoty syna a matky: „Je tak milosťou premenená v teba, že to nie ona žije, že to už nie je ona, ale si to ty, môj Ježišu, ktorý v nej žiješ a kraluješ... Och! Keby sme len poznali slávu a lásku, ktorej sa ti dostáva v tomto obdivuhodnom stvorení... Je s tebou tak dôverne spojená... lebo ona ťa vrúcnejšie miluje a dokonalejšie oslavuje než všetky ostatné stvorenia dovedna.“ (*tamže*, 63).

Mária, najvznešenejší úd mystického Tela a Matka Cirkvi

5. Podľa slov II. vatikánskeho koncilu sa Mária „uctieva ako najvynikajúcejší, celkom jedinečný úd Cirkvi, ako jej predobraz a najosvedčenejší vzor vo viere a láske“ (Konšt. *Lumen gentium*, 53). Matka Vykupiteľa je ním tiež vykúpená jedinečným spôsobom vo svojom nepoškvrnenom počatí a predišla nás vo veriacom a milujúcom počúvaní Božieho Slova, ktoré robí ľudí blaženými (porov. *tamže*, 58). Aj preto je Mária „dôverne spojená s Cirkvou. Bohorodička je predobrazom (*typus*) Cirkvi, ako to učil už svätý Ambróz, a to v poriadku viery, lásky a dokonalej jednoty s Kristom. Lebo

v tajomstve Cirkvi, ktorá sa tiež právom nazýva matkou a pannou, má blahoslavená Panna Mária prvenstvo a dáva príklad ako vynikajúci a jedinečný vzor panny a matky“ (*tamže*, 63). Ten istý Koncil kontempluje Máriu ako *Matku Kristových údov* (porov. *tamže*, 53; 62) a tak ju Pavol VI. vyhlásil za *Matku Cirkvi*. Učenie o mystickom Tele, ktoré najsilnejšie vyjadruje jednotu Krista s Cirkvou, je aj biblickým základom tohto tvrdenia. „Hlava i údy sa rodia z tej istej matky“ (*Traktát o pravej úcte*, 32), pripomína nám sv. Ľudovít Mária. V tomto zmysle hovoríme, že pôsobením Ducha Svätého sú údy spojené a pretvorené na Krista Hlavu, Syna Otca a Márie, takže „každý pravý syn Cirkvi musí mať Boha za Otca a Máriu za Matku“ (*Tajomstvo Márie*, 11).

V Kristovi, jednorodenom Synovi, sme skutočne synmi Otca a zároveň synmi Márie a Cirkvi. V panenskom počatí Ježiša je istým spôsobom prítomné celé ľudstvo, ktoré sa znovuzrodzuje. Matke Pána „sa môžu najpravdivejšie prisúdiť slová, ktoré sv. Pavol aplikuje na seba: „Deti moje, znovu vás v bolestiach rodím, kým vo vás nebude stvárnený Kristus.“ (*Gal 4*, 19). Rodím každý deň Božích synov, kým v nich nebude stvárnený Kristus, môj Syn, v plnosti jeho veku.“ (*Traktát o pravej úcte*, 33). Toto učenie nachádza svoje najkrajšie vyjadrenie v modlitbe: „Ó, *Duchu Svätý!* Daruj mi hlbokú úctu a náklonnosť k tvojej božskej Neveste, silnú podporu v jej materskom lone a daj, nech sa neustále utiekam k jej milosrdenstvu, aby si cez ňu utvoril vo mne Ježiša Krista.“ (*Tajomstvo Márie*, 67).

Jedno z najvznešenejších vyjadrení špirituality sv. Ľudovíta Máriu Grigniona z Montfortu odkazuje na stotožnenie sa veriaceho s Máriou v jej láske k Ježišovi, v jej službe Ježišovi. Meditujúc nad textom sv. Ambróza: *Máriina duša nech je v každom, aby chválila Pána, Máriin duch nech je v každom, aby plesal v Bohu* (*Expos. in Luc.*, 12,26: *PL 15*, 1561) píše: „Aká šťastná je duša, keď ju celú vlastní a ovláda *Máriin duch*. *Ved' jej duch je jemný i silný, horlivý i opatrný, pokorný i odvážny a čistý i plodný*“ (*Traktát o pravej úcte*, 258). Mystické stotožnenie sa s Máriou je celé obrátené k Ježišovi, ako je to vyjadrené v modlitbe: „A napokon moja predrahá a milovaná Matka, ak je to možné, daj, nech Ježiša Krista a jeho svätú vôľu poznávam iba tvojím duchom; nech chválim a oslavujem Pána len tvojou dušou; nech milujem Boha iba tvojím srdcom, aby som ho miloval takou čistou a vrúcnu láskou ako ty.“ (*Tajomstvo Márie*, 68).

Svätosť, dokonalosť lásky

6. Konštitúcia *Lumen gentium* ďalej vyhlasuje: „Zatiaľ čo v Preblahoslavenej Panne Cirkev už dosiahla dokonalosť, ktorá je bez škvrny a vrásky (porov. *Ef 5,27*), veriaci sa ešte usilujú vzrastať vo svätosti, bojujúc proti hriechu. A preto upierajú svoje oči k Márii, ktorá žiari celej spoločnosti vyvolených ako vzor

čnosti.“ (65). Svätosť je *dokonalosť v láske*, v tej láske k Bohu a k blížnemu, ktorá je predmetom Ježišovho najväčšieho prikázania (porov. *Mt 22, 38*) a ktorá je aj najväčším darom Ducha Svätého (porov. *IKor 13, 13*). Sv. Ľudovít Mária vo svojich *Spevoch* predstavuje veriacim postupne vznešenosť lásky (*Spev 5*), svetlo viery (*Spev 6*) a pevnosť nádeje (*Spev 7*).

V montfortánskej špiritualite je dynamizmus lásky zvlášť vyjadrený prostredníctvom symbolu *otroctva lásky Ježišovi* podľa Máriinho príkladu a s jej materskou pomocou. Ide o plnú účasť na Kristovej *kénosis*, účasť prežívanú s Máriou, ktorá je dôverným spôsobom prítomná v tajomstvách synovho života. „Medzi kresťanmi niet ničoho, čo by nás urobilo závislejšími na Ježišovi Kristovi a jeho svätej Matke než dobrovoľné otroctvo podľa príkladu samého Ježiša, ktorý z lásky k nám „prijal prirodzenosť sluhu“ – *Formam servi accipiens*, a príkladu svätej Panny, ktorá sa sama nazvala služobnicou a otrokyňou Pána. Apoštol sa hrdo nazýva *servus Christi*. Prví kresťania sú v Písme viackrát nazvaní *servi Christi*.“ (*Traktát o pravej úcte*, 72). Boží Syn, ktorý prišiel na tento svet v poslušnosti k Otcovi vo Vtelení (porov. *Hebr 10, 7*), sa potom ponížil a stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži (porov. *Fil 2, 7-8*). Mária odpovedala na Božiu vôľu úplným sebadarovaním, telom i dušou, navždy, od Zvestovania po Ukrižovanie a od Ukrižovania po Nanebovzatie. Samozrejme medzi Kristovou poslušnosťou a Máriinou poslušnosťou je asymetria daná *ontologickým rozdielom* medzi božskou Osobou Syna a ľudskou osobou Márie. Z neho vyplýva aj výlučnosť prameňovej spásonosnej účinnosti Kristovej poslušnosti, z ktorej čerpala aj samotná Matka milosť môcť úplne poslúchať Boha a tak spolupracovať v poslaní svojho Syna.

Otroctvo lásky treba teda interpretovať vo svetle obdivuhodnej výmeny medzi Bohom a ľudstvom v tajomstve vteleného Slova. Je to ozajstná výmena lásky medzi Bohom a jeho stvorením vo vzájomnosti úplného sebadarovania. „Duchom tejto úcty... je robiť dušu vnútorne závislou a otrokyňou presvätej Panny a Ježiša skrze ňu“ (*Tajomstvo Márie*, 44). Paradoxne toto „puto lásky“, toto „otroctvo lásky“, robí človeka úplne slobodným pravou slobodou Božích detí (porov. *Traktát o pravej úcte*, 169). Ide o to odovzdať sa úplne Ježišovi a odpovedať tak na Lásku, ktorou nás On miloval ako prvý. Ktokoľvek žije v takej láske, môže povedať spolu so sv. Pavlom: „*Nežijem už ja, ale vo mne žije Kristus*“ (*Gal 2, 20*).

Putovanie vo viere

7. V liste *Novo millennio ineunte* som napísal, že „k Ježišovi možno prísť iba cestou viery“ (19). Práve toto bola cesta, ktorou išla Mária počas celého jej pozemského života, a je to aj cesta putujúcej Cirkvi až do konca časov. II. vatikánsky koncil veľmi zdôrazňoval Máriinu vieru, na ktorej má tajomným spôsobom účasť Cirkev, a objasnil cestu Panny Márie od chvíle Zvestovania až po chvíľu vykupiteľského Utrpenia (porov. Konšt. *Lumen gentium*, 57 a 67; Enc. *Redemptoris Mater*, 25-27).

V spisoch sv. Ľudovíta Márie nachádzame rovnaký dôraz na vieru, ktorú Ježišova Matka prežívala na ceste od Vtelenia po Ukrižovanie, na vieru, ktorej je Mária príkladom a predobrazom pre Cirkev. Sv. Ľudovít Mária to vyjadruje v bohatosti odtieňov, keď predkladá svojmu čitateľovi „úžasné účinky“ dokonalej mariánskej úcty: „Čím viac si teda získaš priazeň tejto božskej Princeznej a vernej Panny, tým bude viac viery v tvojom správaní: viery čistej, ktorá spôsobí, že sa nebudeš veľa starať o zmyslové a mimoriadne veci. Viery živej a oduševnenej láskou, ktorá ťa uschopní konať všetko z čistej lásky. Viery pevnej a neochvejnej ako skala, aby si bol pevný a vytrvalý uprostred búrok a trýzní. Viery činnej a prenikajúcej, ktorá ako ti tajomný kľúč otvorí všetky tajomstvá Ježiša Krista, posledné ciele človeka i srdce samého Boha. Viery nebojácnej, ktorá ťa bude viesť k tomu, aby si bez váhania začínal a vedel dokončiť veľké veci pre Boha i spásu duší. A napokon viery, ktorá bude tvojou horiacou pochodňou, božským životom, skrytým pokladom božskej Múdrosti a tvojou všemohúcou zbraňou, ktorou si poslúžiš na osvietenie tých, čo sú v temnotách a tieni smrti. Na zapálenie horlivosti vlažných a tých, ktorým chýba rozpalené zlato lásky. Na privádzanie naspäť k životu tých, ktorých hriech usmrtil. Na dotýkanie sa jemnými i silnými slovami a prevracanie mramorových srdc aj Libanonských cédrov. A konečne, na odporovanie diablu a všetkým nepriateľom spásy.“ (*Traktát o pravej úcte*, 214).

Tak ako sv. Ján z Kríža aj sv. Ľudovít Mária kladie dôraz hlavne na čistotu viery a na jej podstatnú a často bolestnú temnotu (porov. *Tajomstvo Márie*, 51-52). Ide o kontemplatívnu vieru, ktorá sa zrieka zmyslových a mimoriadnych vecí, aby prenikla do tajomných hĺbok Krista. Sv. Ľudovít Mária sa vo svojej modlitbe obracia k Matke Pána slovami: „Nežiadam si od teba ani videnia ani zjavenia, ani chute či potešenia, hoc aj len duchovné... Za svoj podiel tu dolu nechcem nič iné, než to, čo si mala ty, čiže: čisto veriť bez akéhokoľvek chutnania či videnia“ (*tamže*, 69). Kríž je kulminačným bodom Máriinej viery, ako som napísal v encyklike *Redemptoris Mater*: „Prostredníctvom tejto viery bola Mária dokonale zjednotená s Kristom v jeho zrieknutí... Azda je to tá najhlbšia "kenóza" viery v dejinách ľudstva.“ (18).

Znamenie bezpečnej nádeje

8. Duch Svätý pozýva Máriu, aby sa „reprodukovala“ vo svojich vyvolených a rozťahla v nich korene svojej „neporaziteľnej viery“, ale aj svojej „pevnej nádeje“ (porov. *Traktát o pravej úcte*, 34). Pripomenul to II. vatikánsky koncil: „Medzitým čo Matka Ježišova je už oslávená telom i dušou v nebi, a tým je obrazom a počiatkom Cirkvi, ktorá má byť dovŕšená v budúcom veku, tak i tu na zemi svieti putujúcemu ľudu Božiemu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy, kým nepríde deň Pánov.“ (Konšt. *Lumen gentium*, 68). Tento eschatologický rozmer sv. Ľudovít Mária kontempluje zvlášť vtedy, keď hovorí o „svätých posledných čias“, ktorých vyformuje Panna Mária, aby Cirkvi priniesla Kristovo víťazstvo nad silami zla (porov. *Traktát o pravej úcte*, 49-59).

Neide tu v žiadnom prípade o druh „milenarizmu“, ale o hlboký zmysel eschatologickej povahy Cirkvi, ktorá je viazaná na spásonosnú jedinečnosť a všeobecnosť Ježiša Krista. Cirkev očakáva Ježišov slávny príchod na konci časov. Ako Mária a s Máriou svätí v Cirkvi a pre Cirkev dávajú zažiť jej svätosti a rozšíriť až po kraj sveta a po koniec časov dielo Krista, jediného Spasiteľa.

V antifóne *Salve Regina* Cirkev nazýva Božiu Matku „naša nádej“. Ten istý výraz používa Ľudovít Mária vychádzajúc z textu sv. Jána Damascénskeho, ktorý uplatňuje na Márii biblický symbol kotvy (porov. *Hom. I^a in Dorm. B. V. M.*, 14: PG 96, 719): „Pripútavame duše k tebe, našej nádeji, ako k upevnenej kotve. To k nej boli najviac pripútaní svätci, ktorí dosiahli spásu a pripútavali aj iných, aby vytrvali v čnosti. Blažení teda, tisíckrát blažení sú tí kresťania, ktorí sa i teraz k nej verne a úplne pripútavajú ako k upevnenej kotve.“ (*Traktát o pravej úcte*, 175). Prostredníctvom úcty k Márii Ježiš sám „rozširuje srdce svätou dôverou v Boha, aby na neho hľadelo ako na svojho otca, a inšpiruje nežnú synovskú lásku“ (*tamže*, 169).

Spolu s Pannou Máriou, tým istým srdcom Matky, sa Cirkev modlí, dúfa a oroduje za spásu všetkých ľudí. To sú posledné slová konštitúcie *Lumen gentium*: „Všetci v Krista veriaci nech sa obracajú na Matku Božiu a Matku ľudí s naliehavými a vrúcnyimi prosbami, aby Ona, ktorá napomáhala prvotiny Cirkvi svojimi modlitbami, aj teraz, povýšená v nebi nad všetkých blažených i anjelov, orodovala v spoločenstve všetkých svätých u svojho Syna, dokiaľ sa všetky rodiny národov - tie, čo sa honosia kresťanským menom, ako aj tie, čo ešte nepoznajú svojho Spasiteľa - šťastlivo nezhromaždia v pokoji a svornosti v jediný ľud Boží na slávu najsvätejšej a nerozdielnej Trojice.“ (69).

Znovu robím svojím toto želanie, ktoré som spolu s ostatným koncilovými Otcami vyjadril pred takmer štyridsiatimi rokmi, a posielam celej montfortánskej rodine zvláštne Apoštolské požehnanie.

Vo Vatikáne, 8. decembra 2003, Slávnosť Nepoškvrneného Počatia Preblahoslavenej Panny Márie.